

ارزیابی تأثیر دوره‌های آموزشی جمعیت هلال احمر استان خراسان رضوی بر نحوه ارتباط‌گیری و ارتقاء اخلاق امدادگری

اشکان بوستانی^۱

چکیده

هدف از برگزاری دوره‌های آموزشی جمعیت هلال احمر علاوه بر آموزش مهارت‌های همگانی در مواجهه با حوادث و سوانح، تربیت امدادگرانی است که بتوانند به عنوان نیروهای امدادی در سوانح مختلف حضور داشته باشند. از این رو بهترین جا برای آموزش اخلاق امدادگری و تقویت روحیه داوطلبانه و همچنین آموزش نحوه ارتباط‌گیری با مصدومین سانحه، دوره‌های آموزشی است که در کنار اولویت‌های تعریف شده و آموزش مهارت‌های امدادی به روش‌های مرتبط با یادگیری نحوه ارتقاء اخلاق امدادگران پرداخته شود.

با عنایت به شرایط روحی مصدومین و جو حاکم بر منطقه یا صحنه حادثه نحوه برخورد، ارتباط‌گیری و همچنین برخورداری از روحیه داوطلبانه امدادگری، مهمترین مشخصه بارز در صحنه حادثه می‌باشد.

در این پژوهش با توجه به اهمیت ایجاد و تقویت اخلاق امدادگری در دوره‌های آموزشی برگزار شده در جمعیت هلال احمر خراسان رضوی و سنجش میزان تأثیر دوره‌ها بر تقویت روحیه داوطلبانه امدادگری، از روش توصیفی پیمایشی، پرسشنامه‌ای الکترونیکی تعریف شد که بعد از محاسبه میزان پایایی آن از آلفای کرونباخ با ضریب حدود ۰/۸۹، لینک مربوطه از طریق گروه‌ها در شبکه‌های اجتماعی که فراگیران دوره‌های آموزشی، امدادگران و نجاتگران استان خراسان رضوی در آن‌ها عضو بودند، قرار گرفت. از پاسخ‌های ارسال شده و با به‌کارگیری جدول اعداد تصادفی نمونه‌ای با طبقه‌بندی به حجم ۲۳۹ انتخاب شد.

تحلیل داده‌های به دست آمده با محاسبه مقدار *P-Value* در آزمون فرض مناسب نشان داد که دوره‌های آموزشی برگزار شده در جمعیت هلال احمر خراسان رضوی بر ارتقاء اخلاق امدادگری و نحوه ارتباط‌گیری با مصدومین تأثیر گذار است.

همچنین برای اینکه نشان دهیم نظرات پاسخ‌گویان تحت تأثیر عاملی به جزء آموزش‌هایی که در دوره‌ها داشته‌اند، قرار نگرفته است، ارتباط بین مدرک تحصیلی پاسخ‌گویان با نظر آن‌ها در خصوص جدی گرفته شدن آموزش اخلاق امدادگری مورد سنجش قرار گرفت که ارتباط بین آن‌ها با محاسبه ضریب همبستگی ناپارامتری اسپیرمن مورد تأیید قرار نگرفت.

کلیدواژه‌ها: ارتقاء اخلاق امدادگری، دوره‌های آموزشی جمعیت هلال احمر

مقدمه

آموزش سیر تکامل دانش و آگاهی فردی و همچنین ارتقاء اخلاق می‌باشد. در طول تاریخ آموزگاران در کنار آموزش علوم مختلف همواره به پیشرفت در سطوح اخلاقی فراگیران تأکید داشته‌اند. فارغ از تعاریف گوناگونی که برای حوادث و بلایا وجود دارد، در شرایطی انسان‌ها به دلیل آن که جان، امنیت و مالشان در خطر است نیازمند کمک هستند. هم‌زمان گروهی دیگر از انسان‌ها به حکم تعهدات حرفه‌ای موظف به یاری آن‌ها می‌باشند. این گروه دوم، فارغ از آن که پرسنل کدام سازمان دولتی یا غیردولتی می‌باشند، امدادگر می‌نامیم. امدادگران گرچه امدادگری را وظیفه‌ی دینی و انسانی می‌دانند اما به دلیل تعهد به سازمان مطبوع خود و وظایف تعریف شده برای آن‌ها در سازمان، به یاری افراد تحت تأثیر می‌شتابند. بنابراین می‌توان سازمان‌های مطبوع این امدادگران را که در زمان بروز حوادث و بلایا و برحسب نوع اینگونه رخدادهای، وظیفه مداخله و امدادگری دارند را سازمان‌های امداد رسان نامید. امدادگری در اسلام و همه مکاتب و مذاهب، فعلی ارزشمند و اخلاقی است و نزد همگان ارج و منزلت خاصی دارد اما علی‌رغم آن که امدادگری فی‌نفسه عملی اخلاقی و ارزشمند است، لیکن لازم است که به اخلاق امدادگری نیز توجه ویژه مبذول شود. به عبارتی در هنگام امداد رسانی حسن فعلی و حسن فاعلی توأم با هم لحاظ گردد. لذا اخلاق امدادگری را به دو قسم می‌توان تعبیر نمود: یکی اخلاق امدادگران و دیگری اخلاق سازمان‌های امداد رسان و از آنجا که امدادگران جزئی از سازمان‌های امداد رسان می‌باشند، پس تبیین اخلاق سازمانی اعم از اخلاق امدادگران می‌باشد و شامل تبیین اخلاق امدادگران نیز می‌باشد. برای تبیین اخلاق سازمان‌های امداد رسان گریزی نیست که ارکان سازمان‌ها را از منظر اخلاقی مورد تحلیل قرار دهیم. این ارکان در همه سازمان‌ها حداقل چهار رکن می‌باشد: ۱- خط مشی‌ها و قوانین و مقررات ۲- برنامه‌ها و فرآیندها ۳-

ساختار ۴- منابع انسانی. یعنی سازمان‌های امداد رسان برای آن که عملکردی اخلاقی داشته باشند، موظف به تبیین دقیق چهار رکن بالا در هنگام امداد رسانی هستند تا عملکرد آن‌ها را از قبل بتوان مورد ارزیابی اخلاقی قرار داد. از آنجایی که بر اساس تعریف، اخلاق سازمانی یعنی مسئولیت پذیری سازمان نسبت به حقوق همه عناصر مرتبط، پس اخلاق سازمان‌های امداد رسان یعنی تبیین دقیق مسئولیت‌های اخلاقی این سازمان‌ها نسبت به حقوق امدادجویان، امدادگران و کارمندان، جامعه و سازمان‌های همکار. البته با این پیش فرض که این مسئولیت‌ها در چهار رکن سازمان متبلور شوند. برای این که سازمانی اخلاقی محسوب شود، لازم است ارکان خود را به گونه‌ای طراحی کند که ماحصل آن‌ها تحقق مسئولیت‌های اخلاقی نسبت به حقوق صاحبان حق شود. [۴]

افرادی جذب فعالیت‌های بشر دوستانه می‌شوند که اصول خدمات داوطلبانه و حضور خیر خواهانه را از خانواده و جامعه پیرامونشان فرا گرفته‌اند. با این حال برای تکمیل یادگیری اصول قانونی و روند سیستماتیک، دوره‌های آموزشی کوتاه مدت جمعیت هلال احمر در سرفصل‌های مختلف سعی دارد، اصول و رفتار شایسته امدادگری را آموزش دهد. اما آیا تمام فراگیران جمعیت هلال احمر از آن دسته افرادی هستند که از محیط خانواده و جامعه، اصول اولیه خدمات بشر دوستانه را آموزش دیده‌اند؟ آیا آموزش‌های تدوین شده در نظام آموزشی مورد نظر، توانایی لازم برای تقویت و ارتقاء رفتار امدادگری به فراگیران خود را دارد؟

در کنار این مسایل با توجه به شرایط خاص روانی در صحنه حادثه یک امدادگر باید دارای قابلیت‌ها و ظرفیت‌های اخلاقی و روحی بالا برای قرار گرفتن در شرایط بحران باشد. این موضوع نیز از ابتدای فرآیند آموزش امداد در نظر گرفته می‌شود و سعی می‌شود از لحظه ابتدای سانحه و اولین برخورد با مصدوم تا انتهای روند امداد، آموزش‌های لازم داده شود. اما آیا دوره‌های آموزشی جمعیت هلال احمر بر نحوه ارتباط‌گیری و ارتقاء اخلاقی امدادگران مؤثر است یا خیر؟

در گذشته مطالعات مختلفی در مورد آموزش‌های جمعیت هلال احمر انجام شده است که اکثراً در خصوص تأثیر آموزش‌های ضمن خدمت بر کارایی کارکنان می‌باشد. اما موردی مشابه موضوع این مقاله با محوریت تأثیر دوره‌های آموزشی کوتاه مدت بر ارتقاء اخلاقی امدادگران یافت نشد.

روش پژوهش

برای جمع آوری داده‌ها، پرسشنامه‌ای شامل سؤالات بسته طیفی و چند گزینه‌ای طراحی شد. از آن جا که پیش بینی می‌شد با قرار دادن مسیر ارتباط الکترونیکی در گروه‌های مختلف، پاسخ‌گویان از سه سطح فراگیران، امدادگران و مربیان دوره‌های آموزشی باشند، ارزیابی پایایی سؤالات در هر سطح به صورت مجزا در نمونه اولیه انجام شد. متوسط محاسبه شده مقدار آلفای کرونباخ سطوح ۰/۸۹ به دست آمد که قابل قبول است. در جدول زیر میزان آلفای کرونباخ برای نمونه اولیه و در مقایسه‌ی آن برای نمونه اصلی آورده شده است.

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left(1 - \frac{\sum s_i^2}{s^2}\right)$$

(k تعداد سؤالات پرسشنامه و s انحراف معیار)

جدول ۱ آلفای کرونباخ نمونه اولیه و نمونه اصلی

آلفای کرونباخ		سطح	ردیف
نمونه اصلی	نمونه اولیه		
۰/۸۸	۰/۹۲	فراگیران	۱
۰/۸۳	۰/۸۹	امدادگران و نجاتگران	۲
۰/۹	۰/۸۶	مربیان	۳
۰/۸۷	۰/۸۹	متوسط	

سپس با قرار دادن مسیر ارتباطی در گروه‌های شبکه‌های اجتماعی که از قبل مشخص شده بود، گام اول جمع آوری داده‌ها آغاز شد. براساس مطالعه انجام شده، مشخص شد اعضای گروه‌های شناسایی شده اکثریت فراگیران ده سال گذشته دوره‌های آموزشی را شامل می‌شوند. به طوری که معمولاً هر فراگیر بعد از ثبت نام در اولین دوره به عضویت یکی از این گروه‌ها یا کانال‌ها در می‌آید. بر این اساس می‌توان آن را به عنوان جامعه آماری شرکت کنندگان در دوره‌های آموزشی استان در نظر گرفت.

به تعداد ۲۰۳۱ پرسشنامه پاسخ داده شد که از جدول کرجسی - مورگان که در سطح معنی داری

۰/۰۵ رابطه کوکران به دست آمده است، حجم نمونه مورد نیاز ۲۳۹ محاسبه شد.

$$n = \frac{Nz^2 pq}{Nd^2 + z^2 pq}$$

$$= \frac{2031 \times 1,645^2 \times 0,25}{2031 \times 0,05^2 + 1,645^2 \times 0,25} \approx 239$$

با استفاده از جدول اعداد تصادفی یک نمونه تصادفی با طبقه‌بندی ۲۳۹ تایی انتخاب شد.

برای پرسشنامه طراحی شده با ۲۰ سؤال زمان ۲۰ دقیقه در نظر گرفته شده بود که اگر پاسخ‌گو در این زمان به سؤالات پاسخ نمی‌داد، پس از پایان مدت زمان، پرسشنامه بسته و حذف می‌گردید. البته میانگین زمان پاسخ‌گویی ۰۴:۲۶ دقیقه بوده است. هر نفر از طریق یک دستگاه تنها یک بار می‌توانست به سؤالات پاسخ دهد و در صورت ورود مجدد با پیام «شما قبلاً این پرسشنامه را پر کرده‌اید» رو به رو می‌شد.

برخی داده‌های به دست آمده از پاسخ‌گویان به شرح جدول زیر است.

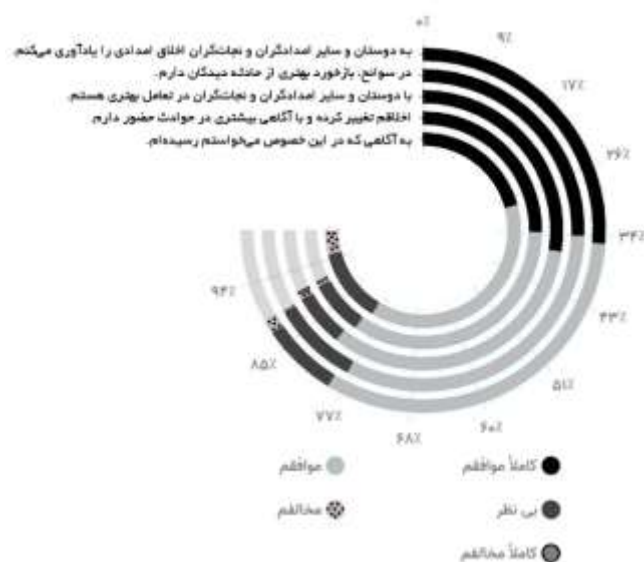
جدول ۲ مشخصات نمونه تصادفی

مشخصات	وضعیت	تعداد (درصد)
جنسیت	زن	۱۴۴ (۶۰)
	مرد	۹۵ (۴۰)
سن	کمتر از ۱۸ سال	۱۰ (۴)
	از ۱۸ تا ۳۵ سال	۱۴۵ (۶۱)
	از ۳۶ تا ۶۵ سال	۸۴ (۳۵)
	بیشتر از ۶۵ سال	۰ (۰)
مدرک تحصیلی	دیپلم و زیر دیپلم	۶۰ (۲۵)
	کاردانی و کارشناسی	۱۳۷ (۵۷)
	کارشناسی ارشد و بالاتر	۴۲ (۱۸)

داده‌های نمونه تصادفی موجود، نشان می‌دهد که پاسخ‌گویان به محل برگزاری و امکانات دوره‌های آموزشی نمره ۱۴/۲ از ۲۰ و به مریان دوره‌ها به طور کلی نمره ۱۵/۵۸ از ۲۰ داده‌اند. همچنین این داده‌ها نشان می‌دهد ۷۵ درصد پاسخ‌گویان تمایل به شرکت در دوره‌های آموزشی آتی جمعیت هلال احمر خراسان رضوی و ۷۰ درصد تمایل شرکت در نظرسنجی‌های بعدی را نیز دارند.

نتایج

برای آزمون پرسش اصلی یعنی: «آیا دوره‌های آموزشی برگزار شده در جمعیت هلال احمر خراسان رضوی به ارتقاء اخلاق امدادگری و نحوه ارتباط‌گیری با مصدومین تأثیر گذار است؟» سؤالات پرسشنامه به چند بخش تقسیم شد. در بخش پرسش‌های مستقیم سه سؤال قرار گرفت: «در دوره‌هایی که سرفصل اخلاق امدادگری و نحوه برخورد با مصدوم دارند، موضوع اخلاق امدادگری چقدر جدی گرفته می‌شود؟»، «در خصوص به روز بودن آموزش‌های اخلاق امدادگری و روش‌های ارتباط با مصدوم چه امتیازی می‌دهید؟»، «اخلاق امدادگری و روش‌های ارتباط با مصدوم چقدر عملی آموزش داده می‌شود؟». در بخش تأثیر گذار بودن دوره‌های آموزشی، پنج سؤال به صورت ماتریس مقیاس لیکرت آورده شده است: احساس می‌کنم بعد از اینکه در دوره‌های آموزشی، مطالب اخلاق امدادگری را آموختم «به آگاهی که در این خصوص می‌خواستم رسیده‌ام»، «اخلاقم تغییر کرده و با آگاهی بیشتری در حوادث حضور دارم»، «با دوستان و سایر امدادگران و نجات‌گران در تعامل بهتری هستم»، «در سوانح، بازخورد بهتری از حادثه دیدگان دارم»، «به آگاهی که در این خصوص می‌خواستم رسیده‌ام».

شکل ۱ نتایج ماتریس مقیاس لیکرت

در بخش‌هایی دیگر، برای کشف سطح آموزشی موضوع ارتقاء اخلاق امداد‌گری، سؤالاتی در خصوص توانایی مربیان، در دسترس بودن منابع آموزشی، کتاب‌ها و جزوات و تداوم آموزش بعد از پایان دوره‌های کوتاه مدت آورده شده است.

۷

حال به پرسش اصلی پژوهش برگردیم. ابتدا فرض‌های آزمون تعریف شود. با توجه به آن که مقادیر طیفی متغیرها بین ۰ تا ۶ را به خود اختصاص می‌دهند، از این رو مقادیر بزرگتر یا مساوی ۳ به عنوان تأثیر و مقادیر کمتر از ۳ به عنوان عدم تأثیر در نظر گرفته می‌شود. لذا باید فرض‌های زیر را آزمون کنیم:

$$\begin{cases} H_0 : \mu \geq 3 \\ H_1 : \mu < 3 \end{cases}$$

با در نظر گرفتن بخش سؤالات مستقیم و بخش سؤالات ماتریسی، در مجموع $\bar{x} = 3,457$ و $s_u = 0,98$ به دست آمده است. از آنجا که حجم نمونه ۲۳۹ بزرگ است، از قضیه حد مرکزی استفاده کرده و برای محاسبه *P-Value* آماره مناسب فرض‌های آزمون انتخاب می‌شود:

$$P-Value = P\left(\frac{\bar{X} - \mu_0}{\frac{s_u}{\sqrt{n}}} < \frac{3,457 - 3}{0,63}\right)$$

با انجام محاسبات در نرم افزار SPSS و با در نظر گرفتن سطح معنی داری ۰,۰۵، چون $P-Value > 0,05$ مشخص می‌شود، در این سطح نمی‌توان فرض تأثیر دوره‌های آموزشی را رد کرد. پس دوره‌های آموزشی جمعیت هلال احمر خراسان رضوی بر نحوه ارتباط‌گیری و ارتقاء اخلاق امداد‌گری مؤثر است.

همچنین برای اینکه نشان دهیم نظرات پاسخ‌گویان تحت تأثیر مدرک تحصیلی آن‌ها تغییر نکرده است و نظرات آن‌ها کاملاً برگرفته از بهره‌ای است که از شرکت در این دوره‌های آموزشی برده‌اند، ارتباط بین مدرک تحصیلی پاسخ‌گویان با نظر آن‌ها در خصوص جدی گرفته شدن آموزش اخلاق امداد‌گری در دوره‌های آموزشی با محاسبه ضریب همبستگی اسپیرمن بین متغیرهای رتبه‌ای در نرم افزار SPSS مشخص شد. مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن ۰/۳۵۵- نشان می‌دهد که ارتباطی بین مدرک تحصیلی و نظرات پاسخ‌گویان وجود ندارد.

در نتیجه با ضریب اطمینان بالا مشخص شد که دوره‌های آموزشی کوتاه مدت برگزار شده در جمعیت هلال احمر خراسان رضوی بر نحوه ارتباط‌گیری و ارتقاء اخلاق امدادگران مؤثر است. برای سنجش اطمینان از این که نظرات پاسخ‌گویان در این پژوهش تحت تأثیر عوامل دیگری نبوده و پاسخ‌ها داده شده صرفاً از بهره حاصل شده ایشان از دوره‌های آموزشی بوده است و چون پرسش‌های مطرح شده در خصوص تأثیر دوره‌های آموزشی و نحوه برگزاری دوره‌ها بود، از این رو عامل مدرک تحصیلی به عنوان عامل مناقشه انتخاب شد. با محاسبات لازم نشان داده شد ارتباطی بین عامل مدرک تحصیلی و نظرات پاسخ‌گویان هم وجود ندارد.

منابع

۱. بوستانی، اشکان (۱۳۹۷)، *احتمال و کاربردهای آمار: روشی ساده برای یادگیری احتمال و آمار*، چاپ دوم، مشهد: انتشارات دانشگاه بینالود.
۲. عمیدی، علی (۱۳۸۵)، *نظریه نمونه‌گیری و کاربردهای آن*، جلد دوم، نشر دانشگاهی.
۳. غیاثوند، احمد (۱۳۹۲)، *کاربرد آمار و نرم افزار SPSS در تحلیل داده‌ها*، تهران: تیسرا.
۴. شجاعی، امیراحمد (۱۳۹۶)، «جنبه‌های اخلاقی در عملیات امداد و نجات»، هشتمین کنگره بین‌المللی سلامت در حوادث و بلایا، تهران، <https://civilica.com/doc/852653>